

DIYARBAKIR YÖRESİNDE ANTİMİKROBİK İLAÇLARIN KULLANIMI VE YENİ ANTİBİYOTİKLERİN BU KULLANIMDAKİ YERİ

Tülin SÖYLEMEZOĞLU¹, Hüseyin YALÇINKAYA², Mehdi ADVAN³
Ramazan ÇİÇEK¹

ÖZET

Çalışmamızda Diyarbakır yöresinde antibiyotik kullanımının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla serbest eczaneler ve hastane eczanelerinin 1985 yılı satışları veri olarak alınmış, tüm ilaçlar arasında antibiyotik kullanımı birinci grup eczaneler için % 22.4, ikinci grup eczaneler için ise % 41.5 olarak bulunmuştur. Antibiyotiklerin kendi aralarındaki birinci sırayı % 51.2 pay ile penisilin grubu antibiyotiklerin, ikinci sırayı % 21.1 pay ile aminoglikozidlerin aldığı görülmüştür. Genelde en fazla kullanım payına sahip olan antibiyotik ampicisilindir. Yeni antibiyotikler, toplam fiyat oranlamasında büyük yer tutmakla birlikte, değerlendirme toplam ambalaja göre yapılmıca kullanım payının düştüğü görülmektedir.

SUMMARY

The use of antimicrobial drugs in Diyarbakır region and the proportion of new antibiotics in this use.

The local antibiotic use in Diyarbakır region was investigated. For this aim the sales of all medicines and antibiotic preparations as packages in hospital pharmacies and private pharmacies during 1985 were taken as data.

It was found that, in private pharmacies 22.4% and in hospital pharmacies 41.5% of all medicine packages sold in 1985 consisted of antibiotic preparations.

Among the antibiotics, penicillin group took the first order with a share of 51.2%, and aminoglycosides the second order with a share of 21.1%. In general, the most used antibiotic was found to be ampicillin. Although the new antibiotics took a greater share with respect to the overall price, the proportion of their usage was not so high when evaluation was made with respect to the total packages.

GİRİŞ

Ülkemizde bilinçsiz ve aşırı ilaç kullanımı sıklıkla gündeme gelen bir konudur. Bu konuda antibiyotiklerin aşırı kullanımının bakterilerin direnç geliştirmesi ve süper infeksiyonların ortaya çıkmasına yol açmaları gibi sakıncalar açısından, özel bir yeri bulunmaktadır. Bir ülkenin gelişme

1.Dicle Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Farmakoloji Anabilim Dalı, Diyarbakır.
2.Dicle Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Deontoloji Anabilim Dalı, Diyarbakır.
3.Eczacı, Diyarbakır.

düzeı ve ulusal geliri ile antibiyotik kullanma sıklığı ve piyasada bulunan antibiyotik preparatlarının sayısı arasında ters orantı bulunduğu ileri sürülmektedir (4). 1978 yılında İsveç piyasasında toplam antibiyotik preparatı sayısı 90, kombine preparat sayısı 2 iken, aynı yıl Meksika'da toplam antibiyotik preparatı sayısının 430 ve kombine antibiyotik preparatı sayısının 180 olduğu bildirilmiştir (1). Türkiye'de ise 1985 yılında ruhsatlı toplam 254 antibiyotik preparatı ve 95 kombine antibiyotik preparatı bulunmaktadır (2). Diğer taraftan Türkiye'de en çok satılan ilaçlara ilişkin verileri incelediğimizde bir firmaya ait kotrimoksazol preparatının % 3.04 satış payı ile birinci sırayı aldığını, iki ayrı firmaya ait ampisilin preparatının ise ikinci ve dördüncü sıraları toplam % 5.07 satış payı ile tuttukları görülmektedir (5). Yine Türkiye'de en çok satılan ilk on ilaç incelendiğinde bunlardan altısını antimikrobik ilaçların oluşturduğu görülmektedir (3). Bu bilgilerin ışığı altında Türkiye açısından özel bir kesit oluşturabileceğini varsaydığımız Diyarbakır yöresinde antimikrobik ilaçların tüketimini inceleme yoluna gidilmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Serbest çalışan üç eczaneenin ve iki hastane eczanesinin 1985 yılı satışları veri olarak alınmış, antimikrobik ilaçların diğer ilaçlarla ve kendi aralarında tüketim oranlarının dökümü yapılmıştır.

BULGULAR

Serbest eczanelerde antibiyotik satış oranı % 22.4, hastane eczanelerinde ise % 41.5 olarak bulunmuştur. Antibiyotiklerin kendi aralarında dağılımında ise penisilinler % 51.2, aminoglikozidler % 21.1, sefalosporinler % 8.5, makrolid antibiyotikler ve linkozamidler % 7.5, (sulfonamidler ve trimetoprim % 4.5), amfenikoller % 3.6, rifamisin % 1.8, tetrasiklinler % 1.4 paya sahiptirler. Her antibiyotik grubu kendi arasında değerlendirildiğinde en fazla kullanılan ilk üç antibiyotiğe göre sonuçlar ise tablo 1 de görülmektedir.

Sulfonamidlerde kotrimoksazol serbest eczanelerde % 94.5 ve hastane eczanelerinde % 67.8 ile antimikrobik ilaçlar içinde birinci sırayı alırken diğer sulfonamid grubu ilaçların önemli bir tüketim payı olmadığı görülmektedir. Amfenikoller arasında kloramfenikol serbest eczanelerde % 83.3 tüketim payına sahipken hastane eczanelerinde % 100 oranını oluşturmaktadır. Tablo 2'de antibiyotiklerin kullanım yollarına göre sınıflandırılması görülmektedir.

Tablo 1. Diyarbakır yöresinde çeşitli antibiyotik gruplarında en fazla kullanılan üç antibiyotığın o grup içindeki payı (% olarak).

	Serbest eczanelerde	Hastane eczanelerinde
Penisilinler :		
Ampisilin	68.0	80.5
Penisilin G ve türevleri	16.5	18.9
Amoksisilin	8.2	0.6
Sefalosporinler :		
Seftriakson	37.7	18.7
Sefazolin	20.8	29.4
Sefradin	19.6	10.7
Aminoglikozidler :		
Gentamisin	43.6	57.0
Streptomisin	18.2	11.3
Tobramisin	13.8	30.6
Makrolitler ve Linkozamidler :		
Eritromisin	32.0	—
Klindamisin	61.8	92.6
Linkomisin	6.2	7.4
Tetrasiklinler:		
Oksitetrasiklin	55.5	39.6
Tetrasiklin	43.2	60.4
Doksisisilin	1.4	—

Tablo 2. Diyarbakır yöresinde satılan antimikrobiklerin kullanım yolları.

	Oral %		Parenteral %		Lokal %	
	1	2	1	2	1	2
Penisilinler	53.7	9.0	46.3	91.0	—	—
Aminoglikozidler	14.1	—	84.3	100	1.5	—
Sefalosporinler	17.3	—	82.7	100	—	—
Makrolidler ve Linkozamidler	59.4	—	40.6	100	—	—
Sulfonamidler ve Trimetoprim	95.2	61.9	3.6	5.9	1.1	32.2
Amfenikoller	67.6	0.2	28.1	99.8	0.4	—
Tetrasiklinler	47.7	78.1	—	—	52.3	21.9

1- Serbest eczaneler,

2- Hastane eczaneleri.

Tablo 3'de yeni antibiyotiklerin kendi grupları içinde toplam fiyata ve ambalaja göre kullanım payları görülmektedir.

Tablo 3. Yeni antibiyotiklerin kendi grupları içinde fiyata ve ambalaja göre Diyarbakır yöresindeki kullanım payları.

	Toplam fiyata göre % oran	Toplam ambalaja göre % oran
Tobramisin	13.8	5.7
Netilmisin	9.2	1.4
Paromomisin	2.9	1.0
Sefoperazon	6.1	4.3
Seftriakson	37.7	15.6

Genelde en fazla kullanılan antibiyotikleri sıraladığımızda tüm antibiyotikler arasında ampisilin % 17.7'lik payla birinci sırada, gentamisin % 11.7'lik payla 2. sırada, bir antibakteriyel olan kotrimoksazol kombinasyonunun ise % 3.9 ile üçüncü sırada olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA

Türkiye'de ruhsatlı antibiyotik preparat sayısının çok fazla olduğu ve bunun gereksiz tüketimi bir ölçüde etkilediği bilinen bir gerçektir. Genel olarak Diyarbakır'da antibiyotik kullanımını incelediğimizde örnek olarak alınan eczanelerde antimikrobik ilaçların tüm ilaçlara oranının serbest eczaneler için % 22.4, hastane eczaneleri için % 41.5 olduğu görülmektedir.

Türkiye'de genel antibiyotik tüketim oranı % 30 olduğu (3) göz önüne alındığında hastane eczanelerinde bu oranın Türkiye geneline göre fazlalığı söylenebilir.

Türkiye'de 1984'de piyasada en fazla satış payı olan antimikrobikler olan ampisilin, kotrimoksazol ve linkomisini bizim bulgularımızla karşılaştırdığımızda ampisilin antibiyotikler arasında % 17.7'lik oranla birinci sırayı alırken, kotrimoksazol ve linkomisinin kullanımının % 3.9 ve % 0.5 paylarla arka sıralarda olduğu, genelde Türkiye'de kullanım açısından % 1.1 lik payı olan gentamisin ise antibiyotikler arasında % 11.7 oranla ikinci kullanım sırasında olduğu görülmektedir. Satışları yeni antibiyotikler açısından değerlendirdiğimizde toplam fiyata göre kendi antibiyotik grupları içinde baştaki sıralara yerleşen antibiyotiklerin toplam ambalaja göre oranlandığında alt sıralara düştükleri ve birim doz açısından kullanımdaki önemlerini yitirdikleri görülmektedir (Tablo 3).

Antibiyotiklerde kullanım yollarını incelediğimizde; serbest eczanelerde oral yoldan kullanılan antibiyotik satışının, hastane eczanelerinde ise parenteral yoldan kullanılan antibiyotik satışının ağırlıklı olduğu görülmektedir (Tablo 2).

KAYNAKLAR

- 1- Gustafsson L.L: Marketing of absolute antibiotics in Central America, *Lancet* 1: 31 (1981).
- 2- Hacettepe Üniversitesi Yayın Birliđi: *Türk İlaç Rehberi*, Hacettepe Üniv, Ankara (1985).
- 3- International Market Statistics (IMS): Monitor Report (1984).
- 4- Sencer E: Antibiyotiklerin gereksiz ve aşırı kullanılışı, *KÜKEM Derg* 9: 55 (1986).
- 5- Süer K.A: İlaç serbest piyasaya karşı mı? *Ankara Ecz Odası Bül* 7: 309 (1984).